

Edebiyatın iek Tarhındaki Salyangoz: Hogarth Yayın Evi'nin¹ Yavaşlığa aęırısı²

A Snail Around the Flowerbed of Literature: The Hogarth Press's Call to Slowness

Mine zyurt Kılıç

Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0001-6309-3003, E-Mail: mine.ozyurtkilig@asbu.edu.tr

Çeviren: Atahan Mahir Karabiber

Yüksek Lisans ğrencisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
E-Mail: atahanmahir.karabiber@student.asbu.edu.tr

Makale Türü Eleştirel Deneme • Critical Essay

 Yazar(lar) / Author(s) | CC BY- 4.0

2019'da Dalloway gününden beş gün sonra, Japon uluslararası haber ajansları, ülkenin güneyinde bir salyangozun "tek başına onlarca trenin arızalanmasına ve yaklaşık 12.000 yolcunun gecikmesine yol açtığını"³ bildirdi. Elektrik kutusunda kısa devreye sebep olan salyangoz, saniyesi saniyesine işleyen ulaşım sisteminin standartlarına göre yaşayan Japonlar arasında kaosa ve şoka neden oldu. Haklı olarak bu durum kısa sürede okuyucular arasında kıtlık içindeki doğanın, yüksek hızlı modern yaşamın tehlikelerine karşı bir uyarısı olarak yorumlandı; biz kendi standartlarımızı dayattıka alternatif yaşam formları hayatta kalmak için çaba göstermekte ve kendilerini görünür kılmaktadır. Kelebek etkisiyle birlikte, Japonya'da bu kk salyangozun başardığı şey, Türkiye'de bir akademisyen olarak beni, yalnızca tüm yaşam formlarının ihtiyaçlarına dikkat ettiğimiz zaman tatmin edici zenginlikteki Virginia Woolf'un varoluş anlarını deneyimleyebileceğimizi düşünmeye yönlendirdi. Söz konusu salyangoz, Virginia Woolf'un yayımlanan ilk el basımı hikâyesi "Duvardaki İz"in⁴ son sayfasında yer alan Dora Carrington'ın salyangoz resmini anımsatır. Bu resim, doğaya ve doğal yaşama karşı şaşırtıcı derecede hızlı

¹ Metinde "yayınevi" yerine kullanılan "yayın evi" terimi, Hogarth Yayın Evi'nin Virginia Woolf ve Leonard Woolf'un yayın faaliyetlerine kendi evlerinin mutfak masasına yerleştirdikleri baskı makinesiyle başlamalarıyla ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte metinde attığı her adımla kabuğunu, yani sırtındaki evini büyüten salyangozlar gibi Hogarth Yayın Evi'nin de farklı yazarların eserlerine ev sahipliği yaparak ve yayın "ev"ini genişleterek kendi kabuğunu büyütmüş ve geliştirmiş olmasına vurgu yapılır [evirmenin notu].

² *Virginia Woolf Miscellany* Dergisi'nin "Reading, Fast and Slow" başlıklı özel sayısında Rebecca Duncan'ın editörlüğünde yayımlanan makalenin çevirisidir [evirmenin notu]. Bkz. Mine zyurt Kılıç, "A Snail Around the Flowerbed of Literature: The Hogarth Press's Call to Slowness," *Virginia Woolf Miscellany* 96 (Sonbahar 2019): 20-22, erişim 5 Nisan 2024,
<https://virginiawoolfmiscellany.files.wordpress.com/2021/02/vwm96fall2019-fall2020-final.pdf>.

³ "Raylardaki salyangoz on iki bin Japon yolcunun gecikmesine neden oldu," erişim 26 Mayıs 2019.
<https://www.tellerreport.com/news/>.

⁴ İngilizce "The Mark on the Wall" [evirmenin notu].

sanayileşen hayata odaklanan Hogarth Yayın Evi'nin mührünü temsil eder.⁵ İlk Hogarth Yayın Evi hem bu hızın tehditlerini açıklamakta hem de bu tehditlerin karşısında durmaktaydı.

Woolfvari bir terimle ifade edersek aşağı yukarı Mart 1917'de uzun zamandır hayalini kurdukları el baskı makinesini satın alan Virginia ve Leonard Woolf, bu baskı makinesini mutfak masalarının üzerine yerleştirerek İngiltere'de alternatif bir yayıncılık serüvenine başladıklarında bir şeyler değişti. Butik bir yayın "evi" olan Hogarth, Woolf'un eserlerinin paha biçilmez el yapımı kopyalarını kız kardeşi Vanessa Bell'in tasarladığı kapaklar ve illüstrasyonlarla süslenmiş olarak sunmanın yanı sıra T. S. Eliot, Hope Mirrlees ve Nancy Cunard'ın İngiliz modernizminin ve avangardının temel metinlerinden bazılarını da ev sahipliği yaptı. Girişimlerinin profesyonelliği ve kapsamı, imkânlarının ötesindeydi; amatör kitap yapımcıları olarak başlangıçta evde bulunan duvar kâğıtlarını ve perdeleri kitap kapakları için kullanıp sayfa yapraklarını kelimenin tam anlamıyla iğne ve iplikle dikerek ciltlediler. Hogarth'ın ilk kitaplarının gösterdiği üzere ilk el yapımı kopyalarda arkada bırakılan mavi iplikler, mekanik yayıncılık yöntemlerinden olmakla birlikte hızlı ve her şeyi sıradanlaştıran modern varoluş biçimlerinden uzaklaşmanın kararlı adımlarının izlerini de taşımaktaydı. Yukarıda bahsettiğim evini sırtında taşıyan salyangoz gibi Hogarth da yalnızca alternatif bir yayınevi yaratmak için yemek masasının üzerindeki tipo baskı makinesiyle özel hayatla sosyal hayatı birleştirmekle kalmadı; aynı zamanda Woolf'un "Bay Bennett ve Bayan Brown"⁶ adlı denemesinde "Aşağı yukarı Aralık 1910 gibi insan doğası değişti"⁷ ifadesiyle, belirttiği değişime paralel olarak yaşam tarzında, düşünme biçiminde, bakış açısında, yazma ve okumada yeni bir tempo önerdi. Woolf, tüm insan ilişkilerinin değiştiğini gözlemleyerek "İnsan ilişkileri değiştiğinde dinin, davranışın, siyasetin ve edebiyatın da aynı anda değişime uğradığını"⁸ yazdı. Hogarth Yayın Evi'nin ilk deneysel çalışmalarının ardındaki itici güç, yoğun bir ilgi gerektiren bu değişimin ayrıntılarını kavramak ve kaydetmekti.

Hogarth Yayın Evi'nin ilk baskısı "Duvardaki İz"de karşımıza çıkan salyangoz, Woolfların üstlendiği görevin ta kendisi olarak kabul edilebilir. E. F. Schumacher'ın ekonomi için ortaya attığı "Küçük olan güzeldir" iddiası gibi, Woolflar da "yaşamın hızını, sürüp giden israfı ve onarımı ifade ederken" şunu öne sürüyor gibiydi: "Yavaş olan güzeldir!" Hogarth Yayın Evi'nin yayınladığı bu ilk Woolf hikâyesi, aynı zamanda Woolf'un sanatının kurgusal bir manifestosu olarak da okunabilir. Hikâyedeki anlatıcı, önce kendisini tasvir ettiği dünyada konumlandırırken

⁵ Bu fikir ilk olarak Paula Maggio'nun "Blogging Woolf"unda, Dr. Nana Ariel ile 26 Nisan 2018 tarihinde Harvard Üniversitesinin Houghton Kütüphanesi'nde düzenlediğimiz "A Press of One's Own: Celebrating 100 Years of Virginia and Leonard Woolf's Hogarth Press" etkinliği için yazdığım kısa bir not olarak yayımlandı.

⁶ Virginia Woolf, "Mr. Bennet and Mrs. Brown" adlı denemeyi, Viktorya Dönemi romancılarından Arnold Bennett'in Woolf'un *Jacob's Room* (*Jacob'ın Odası*) adlı romanını eleştiren yazısında gerçekçi karakterler yaratamadığını ve bu yüzden kurgu olarak başarısız olduğu eleştirisine yanıt olarak yazmıştır. Gerçekçi bir karakterin nasıl yazılması gerektiğini denemede yarattığı Mrs. Brown karakteri üzerinden gösterirken toplumun değişmesiyle edebi kuralların da değişmesi gerektiğini savunur [çevirmenin notu].

⁷ Virginia Woolf, "Mr. Bennett and Mrs. Brown," *Project Gutenberg*, erişim 16 Mayıs 2019, <https://www.gutenberg.org/files/63022/63022-h/63022-h.htm>.

⁸ Project Gutenberg'den alınan kaynakta sayfa numaraları bulunmamaktadır.

onunla ilgili bir gerçeği de anlamaktadır: “Ne kadar havasız, sığ, kel, seçkin bir dünya oluyor! İçinde yaşanmayacak bir dünya”^{9 10} ve ardından kendisinin de bu dünyanın içinde konuştuğunun farkına varır:

Sessiz, sakin, ferah bir şekilde düşünmek, hiç bölünmeden, asla koltuğumdan kalmak zorunda kalmadan, hiçbir düşmanlık veya engel hissi olmadan bir şeyden diğerine süzülme istiyorum. Sert, mesafe gerçeklerin olduğu yüzeyden uzaklaşarak gitgide daha derinlere batmak istiyorum.¹¹

Bu sessiz, sakin, ferah ve kesintisiz derin düşünme biçimi, Woolf’un modernist metinlerinin arkasındaki motorun ta kendisidir. Bu metinler, *İki Hikâye*’de¹² (1917) yayımlanan “Duvardaki İz” adlı hikâyedeki sürünen salyangozun hareketleri gibi özellikle yavaş ve zahmetli bir okuma tarzı gerekmektedir. Hikâyenin ana motiflerinden biri olan ve metne eşlik etmek üzere Dora Carrington’ın ahşap baskı çiziminde yeniden üretilen salyangoz, anlatıcının detaylı bir şekilde anlatmaya kendini adanmış olduğu pek çok yaşamdan biri olur:

[...] Dünyanın her yerinde; yatak odalarında, gemilerde, kaldırımlarda, kadınların ve erkeklerin çayın üzerine sigara içtiği oturma odalarında, bir ağaç için milyonlarca sabırlı, uyanık yaşam var. Huzurlu düşünceler ve mutlu düşünceler ile dolu bu ağaç. Her birini ayrı ayrı ele almak istiyorum.¹³

Anlatıcı, her düşünceyi acele etmeden tarif edip görselleştirmeye çalışırken metin, okuyucuyu bu görüntülere benzer yavaşlıktaki bir tempoyla dikkatini verecek bir ritme davet etmektedir. Hikâye, bu kez bilinç akışındaki tek bir fikre, yani Shakespeare’e odaklanmak isteyen anlatıcıyı merkeze alır. Anlatıcı, Shakespeare hakkındaki düşünce akışının derinliklerine indikçe Shakespeare’in bilinç akışına düşen “fikir yağmurunu” görmeye başlar:

Kendimi yatıştırmak için aklımdan geçen ilk fikri yakalayayım... Shakespeare... Eh, o da en az bir başkası kadar iş görecektir. Bir koltuğa sağlam bir şekilde oturan ve ateşi izleyen bir adam... *Böylece çok yükseklerdeki bir cennetten durmaksızın bir fikir yağmuru akıyordu zihnine.*¹⁴ Alnını eline dayamış

⁹ Bu çeviri boyunca aksi ifade edilmediği müddetçe tüm çeviri alıntılar çevirmene aittir [çevirmenin notu].

¹⁰ “—what an airless, shallow, bald, prominent world it becomes! A world not to be lived in.” Virginia Woolf, “The Mark on the Wall,” *Monday or Tuesday* içinde, *Project Gutenberg* 106, erişim 16 Mayıs 2019, <https://www.gutenberg.org/files/29220/29220-h/29220-h.htm>.

¹¹ I want to think quietly, calmly, spaciouly, never to be interrupted, never to have to rise from my chair, to slip easily from one thing to another, without any sense of hostility, or obstacle. I want to sink deeper and deeper, away from the surface, with its hard separate facts.” Bkz. Woolf, “The Mark,” 104.

¹² 1917’de yayımlanan *Two Stories*, Hogarth Yayın Evi’nin bastığı ilk kitap olup Leonard Woolf’un “Three Jews” (“Üç Yahudi”) ve Virginia Woolf’un “The Mark on the Wall” (“Duvardaki İz”) hikâyelerini içermektedir [çevirmenin notu].

¹³ “...there are a million patient, watchful lives still for a tree, all over the world, in bedrooms, in ships, on the pavement, lining rooms, where men and women sit after tea, smoking cigarettes. It is full of peaceful thoughts, happy thoughts, this tree. I should like to take each one separately—” Bkz. Woolf, “The Mark,” 115.

¹⁴ Vurgu yazara aittir.

ve insanlar açık kapıdan içeri bakıyorlar, —çünkü bu sahnenin bir yaz akşamında geçmesi gerekiyor— [...].¹⁵

Derin düşünce ve sorgulamaya yönelik yoğun ilgisiyle bu paragraf, Woolf'un 1919 tarihli "Modern Kurgu"¹⁶ adlı denemesinin ilk taslağına benzemektedir. Bu denemede Woolf, zihnimiz üzerine düşen düşünce trenine tutunmayı ve etrafındaki maddi dünyadan ziyade manevi dünyayı yansıtan yeni bir yazma biçimini ve bakış açısını önermektedir:

Sıradan bir günde sıradan bir zihni bir anlığına inceleyin. Zihin; önemsiz, fantastik, fani veya çeliğin keskinliğiyle kazanmış sayısız fikre ev sahipliği yapar. *Sayılsız atomdan oluşan aralıksız bir sağanak halinde her taraftan gelen bu düşünceler düşerken*,¹⁷ Pazartesi'nin veya Salı'nın yaşamına göre şekillendikçe, vurgu eskisinden farklı bir şekle bürünür.¹⁸

Woolf'a göre romancının, bu sıradan zihni betimlemek için çoğu zaman saat yönünün tersine çalışarak sıradan zihnin ritmine uyması gerekmektedir. İlginçtir ki "Duvardaki İz"deki Shakespeare, düşünür Gaston Bachelard'ın *Ateşin Psikanalizi*¹⁹ adlı eserinde tanımladığı alev gibi derin düşünce hâliyle betimlenmektedir. Bachelard, bir kişinin derin bir "hülya"ya daldığında, yaratıcı bir zihinsel süreç aracılığıyla şimdiki zaman ve mekânın sınırlarından ayrılarak hayal kurma ve derin bir düşünme hâliyle fikirler ve duygular ürettiğini öne sürmektedir: "Ateşin düşünülmesinin bizi felsefi düşüncenin kökenlerine geri götürdüğüne dair daha iyi bir kanıt var mıdır?"²⁰ Woolf'un Shakespeare'i bu noktada, saatle ölçülebilen zamanın sınırlarından bağımsız, kendine ait bir temposu olan bu zihinsel durumun bir simgesi olarak durmaktadır. Shakespeare'i taklit ederek anlatıcı, yaratıcı enerjisini duvardaki izin ta kendisi olan salyangoza yoğunlaştırır ve Woolf, anlatıcının zihnini, salyangozun hızıyla uyumlu bir şekilde duvardaki izi tanımlamaya uğraşırken tasvir eder. Bu taklit etme tekniği, Woolf'un dizgi üretimini mükemmel şekilde yansıtmaktadır. Dizgicilik, küçük kurşun harfleri ve sembolleri (harfler veya hurufat²¹) tanımlama, bu çeşitli harfleri bir yazma çubuğu üzerinde düzgün aralıklar ve noktalama işaretleriyle doğru

¹⁵ "To steady myself, let me catch hold of the first idea that passes.... Shakespeare.... Well, he will do as well as another. A man who sat himself solidly in an arm-chair, and looked into the fire, so—A shower of ideas fell perpetually from some very high Heaven down through his mind. He leant his forehead on his hand, and people, looking in through the open door, —for this scene is supposed to take place on a summer's evening—" Bkz. Woolf, "The Mark," 104.

¹⁶ Virginia Woolf, "Modern Fiction," *Project Gutenberg*, erişim 16 Mayıs 2019, <http://gutenberg.net.au/ebooks03/0300031h.html>. Türkçesi için bkz. *Modern Kurgu & Romanları Tekrar Okuma Üzerine*, çev. Kübra Kavasçınay ve Merve Büyükarma (İstanbul: Ganzer Kitap, 2022).

¹⁷ Vurgu yazara aittir.

¹⁸ "Examine for a moment an ordinary mind on an ordinary day. The mind receives a myriad impressions—trivial, fantastic, evanescent, or engraved with the sharpness of steel. From all sides they come, an incessant shower of innumerable atoms; and as they fall, as they shape themselves into the life of Monday or Tuesday, the accent falls differently from of old." Bkz. Woolf, "Modern Fiction," SAYFA NO?

¹⁹ İngilizce *The Psychoanalysis of Fire* [çevirmenin notu].

²⁰ Gaston Bachelard, *The Psychoanalysis of Fire*, çev. Alan C. M. Ross (Boston: Beacon Press, 1968), 18. Türkçesi için bkz. *Ateşin Psikanalizi*, çev. Aytaç Yiğit (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1995).

²¹ Her bir harf veya sembol, "hurufat" olarak adlandırılır.

hecelere, kelimelere, cümlelere ve paragraflara düzenleme ve bunları “gale” adı verilen bir tepsiye yerleştirme işlemlerini içermektedir.

Baskı ustası Ted Ollier, “Bu İnanılmaz Yaratma İhtiyacı”²² adlı röportajında²³ harf basım sürecinde gereken emek ve özeni açıklamaktadır:

Bir kitabı basmak isteyen herkes metni parçalara ayırır, bu parçaları setler hâlinde basar ve kitap boyunca yavaşça ilerlerken önceki sayfalardaki harfleri yeniden kullanır. Bir kitaba ciltlenmek üzere basılmış metnin, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 gibi sayfa sırasıyla düzenlenmediği gerçeğini fark ettiğinizde durum daha da içinden çıkılmaz hâle gelir. Sayfalar, basım ve ciltleme işlemlerini kolaylaştıran dizilime (8, 1, 2, 7, 6, 3, 4, 5) bölünmeli ve yerleştirilmelidir. Kurşun harfleri kumpasa²⁴ yerleştirmeye başlamadan önce sayfa sonunu ve sayfa akışını belirlemek isteyebilirsiniz.²⁵

Ollier, Hogarth Yayın Evi’nde Woolfların kullandığı makineye benzer bir makineyle basım yapmayı son derece zor görse de Woolf, mektuplarında bu işi “muazzam derecede eğlenceli”²⁶ bulmaktadır. Woolf, basım işinin gerektirdiği yoğun odaklanma sürecini tanımlamak için “özümseyen” ve “özümseven” terimlerini keyifle tekrar tekrar kullanmaktadır. Woolf ile beraber çalışan ve 1938 ile 1946 yılları arasında Hogarth Yayın Evi’nin genel müdürü ve ortağı John Lehmann da Woolf için Hogarth Yayın Evi’ndeki el emeğinin, romanları üzerindeki yoğun zihinsel çalışmalarının “özellikle huzur verici ve yenileyici” olduğunu gözlemler.²⁷ Lehmann, “Baskı parçalarını toplamanın ve şiirler için harfleri dizmenin, *tüm bu itiş kakıştan sonra deniz kenarındaki sessiz bir yürüyüş*”e²⁸ benzediğini söyler. Lehmann’ın doğa metaforu özellikle metinsel ve yaratıcı enerjiler arasındaki uyumun özgürleştirici sonuçlarını vurgulamaktadır. *Kew Bahçeleri* (1919)²⁹ gibi illüstrasyonlarla beraber yaklaşık 2700 kelimelik bir hikâyenin 500 adet baskısı için Woolfların “muhtemelen çoğu baskı ve ciltleme işlemi için harcanacak” yaklaşık “üç haftalık bir çalışmaya”³⁰ ihtiyaçları olduğunu görmek çok ilginçtir. Açıkça görülüyor ki bir hikâyeyi kafasında tasarlamak, taslak hâline getirmek, yazmak, yeniden yazmak, düzenlemek, dizmek ve basmak için zaman harcadıktan sonra kitapları ciltlemek ve okuyucunun erişimine sunmak için Woolf adeta bir hikâyede kurguladığı salyangozun hızına öykünür ve onu kelimenin

²² İngilizce “*This Incredible Need to Create*” [çevirmenin notu].

²³ Ted Ollier, “This Incredible Need to Create: Letterpress Salon with Ted Ollier,” röportajı yapan Mine Özyurt Kılıç, 29 Mayıs 2017, <https://hogarthpress100.wordpress.com/2017/05/30/this-incredible-need-to-creat-letterpress-salon-with-ted-ollier/>.

²⁴ Dizgide kullanılan harf ve boş malzemeleri dizmek için kullanılan alet “kumpas” olarak adlandırılır [çevirmenin notu].

²⁵ Baskı yapım sürecinin bilgisine “A Press of One’s Own” sitesindeki fotoğraflardan ulaşılabilir. <https://hogarthpress100.wordpress.com/blog/> [çevirmenin notu].

²⁶ Virginia Woolf, *The Letters of Virginia*, ed. Nigel Nicolson ve Joanne Trautmann (New York: Harcourt Brace Jovanovich 1975), 169.

²⁷ John Lehmann, “Working with Virginia Woolf,” *Virginia Woolf: Interviews and Recollections*, ed. J. H. Stape (London: Macmillan, 1995).

²⁸ Lehmann, “Working with Virginia Woolf,” 126. Vurgu yazara aittir.

²⁹ “Kew Gardens,” 1921’de *Monday or Tuesday* adlı eserde kısa hikâyeye olarak yeniden basıldı.

³⁰ Ollier, “This Incredible Need to Create”

tam anlamıyla metinsel bir temsile dönüştürür.³¹ Araç ve mesaj, metnin kaynağı ve ürünü olan özümşenen ilgiyi aktarmak için uyum içinde hareket etmektedir.

Woolf, *Kew Bahçeleri*'ndeki salyangozu hikâyenin merkezinde yer alan bilinçlerden biri hâline getirir. Woolf'un özenli tasarımında hikâye, temmuz ayının sıcak ve nemli bir gününde *Kew Bahçeleri*'ndeki çiçek tarhının etrafında dönen salyangozu yavaş yavaş takip etmektedir. Farklı kesimlerden gelen ziyaretçiler arasında tek figür olan salyangoz, "hedefine ulaşmak için mümkün olan her yöntemi düşünür."³² "Duvardaki İz"de Shakespeare'in hayallere dalmış görüntüsüyle elde edilen derin düşünceye dalma hâli, salyangozun hareket etme çabalarının tekrarlayan sahneleri aracılığıyla çağrıştırılmaktadır. "Ölü bir yaprağın kavisli çadırını dolanmak mı yoksa onunla cesurca yüzleşmek mi gerektiğini karar vermeye"³³ çalışan salyangoz, yavaş düşünmenin bir simgesi olarak tasvir edilmektedir. Woolf, salyangozun zihninin işleyişine dikkat çekerken okuyucunun, hikâyede kesişen bilinçlerin akışını yakalayabilmek için mutlaka gerekli olan yavaşlığa ayak uydurmasını sağlamaktadır. E. D. Kort'un ifade ettiği gibi, bu dikkat sayesinde okuyucu, "ilgimizi isteyen, hatırı sayılı düşüncemizi ve yaşam bütünlüğümüzü davet eden hareketli bir dünyanın alışılmış ritimlerinin bir parçası"³⁴ hâline gelmektedir. Bu nedenle Woolf'un salyangozunun, Woolf'un bilinç akışı tekniğini kullanırken sıklıkla vurguladığı anlara yoğunlaşmaya elverişli, özel bir bilinç durumuna işaret ettiğini iddia etmekteyim.

Woolf'un romanlarında yaşamı resmetmek için kullandığı kurgusal desen ve biçimleri inceleyen Holmesland, Woolf'un birçok sahnesinin "bütünleştirici doğal ritimleri"³⁵ çağrıştırmayı amaçladığını gözlemlemektedir. Benim iddiam, *Kew Bahçeleri*'ndeki kurgusal desenin, salyangozla uyumlu bir biçimde büyüyen salyangoz kabuğunun doğal desenini takip ettiğidir. Woolf, hikâyenin son sahnesinde zaman, mekân ve bilinçler arasındaki bağı söyle anlatmaktadır:

Şehir, tamamı dövülmüş çelikten yapılmış iç içe geçen devasa Çin kutuları gibi durmaksızın birbiri içinde dönüyormuş gibi mırıldandı; tepesinde sesler yüksek sesle haykırıyorken sayısız çiçeğin taçyaprakları renklerini havaya saçıyordu.³⁶

³¹ Elisa Kay Sparks'ın "Woolf'un salyangozlarını yaratıcı sanat eserleri üretmek olarak okumaya" yönelik ilham verici önerisi bu yoruma katkı sağlamıştır. Elisa Kay Sparks, "The curious phenomenon of your occipital born?: Spiraling around Snails and Slugs in Virginia Woolf," *Virginia Woolf Miscellany* 84 (2013): 22-24.

³² Virginia Woolf, "Kew Gardens," *Monday or Tuesday* içinde, *Project Gutenberg* 92, erişim 16 Mayıs 2019, <https://www.gutenberg.org/files/29220/29220-h/29220-h.htm>.

³³ "... whether to circumvent the arched tent of a dead leaf or to breast it," Woolf, "Kew Gardens," 88.

³⁴ E. D. Kort, "The Snail in 'Kew Gardens': A Commentary on Ethical Awareness," *Virginia Woolf Miscellany* 84 (2013): 17-19.

³⁵ Oddvar Holmesland, *Form as Compensation for life: Fictive Patterns in Virginia Woolf's Novels* (Colombia: Camden House, 1998), 2.

³⁶ "...like a vast nest of Chinese boxes all of wrought steel turning ceaselessly one within another the city murmured; on the top of which the voices cried aloud and the petals of myriads of flowers flashed their colours into the air." Bkz. Woolf, "Kew Gardens," 97-98.

Bu Çin kutusu imgesi, salyangozun hareket ettikçe kabuğu üzerinde oluşan dairelerin yinelenmesi olarak okunabilir; kabuk, salyangozun yaptığı her hareketin izini içermektedir. Kaitlyn Boettcher, “Salyangozlar Kabuklu mu Doğar?” adlı yazısında,³⁷ salyangozun kabuğunun,³⁸ kabuğu önce genişleten ve ardından sertleştiren yumuşak maddesi gibi yeni bir materyal ürettiğini belirtir. Bu sayede salyangoz ve kabuğu tamamen büyüdüğünde, doğduğu kabuğun parçası spiralin merkezine yerleşmektedir. Yaptığı tüm hareketleri kayıt altına alırcasına “bir salyangoz olgunlaştıkça, kabuğunun sahip olduğu sarmallar veya spiraller gibi kabuğunun içinde büyüyen halkaların sayısı da artar.” Görünüşte farklı deneyimlerin ve varoluş durumlarının birleşimini açıklarken *Kew Bahçeleri*’nin son bölümü benzer biçimde dışarıdakiyle içerideki arasındaki bağlantıyı vurgulamaktadır. Açıkça görüldüğü üzere, Woolf’un zengin entelektüel yolculuğu boyunca attığı her adımı kapsayan, entelektüel deneylerinin ürünlerini özgürce yayımlayabildiği sığınağı³⁹ olan Hogarth Yayın Evi, Woolf’un kabuğu hâline gelmiştir. Kısa sürede bu yayınevinin kapsadığı alan, Vita Sackville-West’in en çok satan romanı *Edwardianlar*,⁴⁰ Sigmund Freud’un eserleri, Freda Utey’in seyahatnameleri ve Edith Sitwell’in şiir eleştirileri gibi eserlerin yanı sıra Rus edebiyatından çevirileri de içerecek şekilde genişledi. Başka bir deyişle, içerisinde yer alan yaratıcı enerji hiç durmadan büyüdüğü Hogarth’ın kabuğu da büyüdü.

Her iki hikâyeyi, içlerindeki zihinsel ve bedensel figürlerin keyif aldığı doğal ritmi harfiyen destekledikleri için çeşitli biçimlerde okumak mümkündür. Bununla beraber, Dora Carrington’ın (“Duvardaki İz”) ve Vanessa Bell’in (*Kew Bahçeleri*) güzel ahşap baskılarıyla süslenmiş ilk Hogarth baskıları, Hogarth’ın sembolü hâline gelen salyangozun hareketini izleyen ritmik bir okuma deneyimi sunmaktadır. Metindeki görsel imgeleri sözel imgelerle ilişkilendirmek için soluklanıp kendi zihinsel imgelerini gözden geçiren okuyucu, *Kew Bahçeleri*’ndeki yaprağa tırmanan salyangoz gibi, metni deneyimlemek için gösterdiği çabayı kendi kabuğundaki bir ize dönüştürür. Kitapların son derece güzel bir biçimde donatılmış kapakları ve el yapımı figürleriyle estetik nesnelere sunulması, günlük yaşamın pamuk yününe⁴¹ daha derin bir bakış gerektiren bir ritmi oluşturmaktadır. Hogarth’ın salyangozunun görsel ve sözel tasvirleri, etrafımızı saran milyonlarca yaşamın tadını çıkarmamızı sağlayacak kadar yavaş bir okumayı gerektiren; alışılmamış, marjinal ve sıra dışı bir bakış açısına dikkat çekmektedir. Tıpkı Haziran 2019’da

³⁷ Kaitlyn Boettcher, “Are Snails Born With Shells?,” 15 Şubat 2013, <https://mentalfloss.com/article/48796/are-snails-born-shells>.

³⁸ Bu kabuk orijinal metinde “*protoconch*” adıyla geçmektedir [çevirmenin notu].

³⁹ Leonard Woolf otobiyografisinde idealinin “ticari yayın evlerinin ilgilenmeyeceği türden şiirleri veya diğer kısa eserleri basıp yayımlamak” olduğundan bahseder. Leonard Woolf, *An Autobiography: 1880-1911* (Oxford: Oxford UP, 1980), 235.

⁴⁰ İngilizce *Edwardians* [çevirmenin notu].

⁴¹ Orijinal makalede “*the cotton wool of everyday life*” şeklinde geçen bu ifade, günlük yaşamın karmaşıklığına ve iç içe geçmişliğine atıfta bulunurken yaşamın henüz işlenmemiş hâli olarak tasvir edilmektedir. Prof. Dr. Mine Özyurt Kılıç, bu durumu şu şekilde açıklar: “Bu işlenmemiş materyale baktıkça, odaklandıkça, onu deneyimledikçe ve onun üzerine düşündükçe, onu işlemekte ve ipe dönüştürmekteyiz.” Mine Özyurt Kılıç, WhatsApp üzerinden yazara mesaj, 26 Şubat 2024 [çevirmenin notu].

Japonya'daki salyangozun yaptığı gibi, bu tür bir bakış açısı, diğer tüm düşünce trenlerini durdurma ve varoluş anlarına odaklanma potansiyeline sahiptir.

Kaynakça

- Bachelard, Gaston. *The Psychoanalysis of Fire*. Çeviren Alan C. M. Ross. Boston: Beacon Press, 1968.
- Boettcher, Kaitlyn. "Are Snails Born With Shells?" 15 Şubat 2013. Erişim 19 Nisan 2017, <https://www.mentalfloss.com/article/48796/are-snails-born-shells>.
- Holmesland, Oddvar. *Form as Compensation for life: Fictive Patterns in Virginia Woolf's Novels*. Colombia: Camden House, 1998.
- Kord, E. D. "The Snail in 'Kew Gardens': A Commentary on Ethical Awareness." *Virginia Woolf Miscellany* 84 (2013): 17-19.
- Lehmann, John. "Working with Virginia Woolf." *Virginia Woolf: Interviews and Recollections*. Hazırlayan J. H. Stape. London: Macmillan, 1995.
- Ollier, Ted. "This Incredible Need to Create: Letterpress Salon with Ted Ollier." Röportajı yapan Mine Özyurt Kılıç. *A Press of One's Own* (2017). Erişim 18 Mayıs 2019, <https://hogarthpress100.wordpress.com>.
- Sitwell, Dame Edith. "She enjoyed each butterfly aspect of the world." *Virginia Woolf: Interviews and Recollections*. Hazırlayan J. H. Stape. London: MacMillan, 1995.
- Teller Report. "Snail on track causes a delay for twelve thousand Japanese travellers." Erişim 26 Haziran 2019, <https://www.tellerreport.com/news/>.
- Sparks, Elisa Kay. "'The curious phenomenon of your occipital born': Spiraling around Snails and Slugs in Virginia Woolf." *Virginia Woolf Miscellany* 84 (2013): 22-24.
- Woolf, Leonard. *An Autobiography: 1880-1911*. Oxford: Oxford UP, 1980.
- Woolf, Virginia. "Modern Fiction." *Project Gutenberg*. Erişim 16 Mayıs 2019, <https://gutenberg.net.au/ebooks03/0300031h.html>.
- Woolf, Virginia. *Monday or Tuesday*. *Project Gutenberg*. Erişim 6 Nisan 2024, <https://www.gutenberg.org/files/29220/29220-h/29220-h.htm>.
- Woolf, Virginia. *The Letters of Virginia*. Hazırlayan Nigel Nicolson and Joanne Trautmann. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1975.
- Woolf, Virginia. "The Mark on the Wall." *Project Gutenberg*. Erişim 16 Mayıs 2019, <https://gutenberg.net.au/ebooks02/0200211.txt>.

Woolf, Virginia. “Kew Gardens.” *Project Gutenberg*. Erişim 16 Mayıs 2019, <https://www.gutenberg.org/files/29220/29220-h/29220-h.htm>.

Woolf, Virginia. “Mr. Bennett and Mrs. Brown.” *Project Gutenberg*. Erişim 16 Mayıs 2019, <https://www.gutenberg.org/files/63022/63022-h/63022-h.htm>.